

Psikobiyolog Victor S. Johnston *Neden Hissederiz? İnsan Duygularının Bilimi* adlı kitabında insan zihninin doğasına getirdiği yeni bir yaklaşımla duyguların kökenini araştırıyor. Henüz Türkçeye çevrilmemiş bu kitaptan kısa bir alıntı.

Büyük Yanılsama

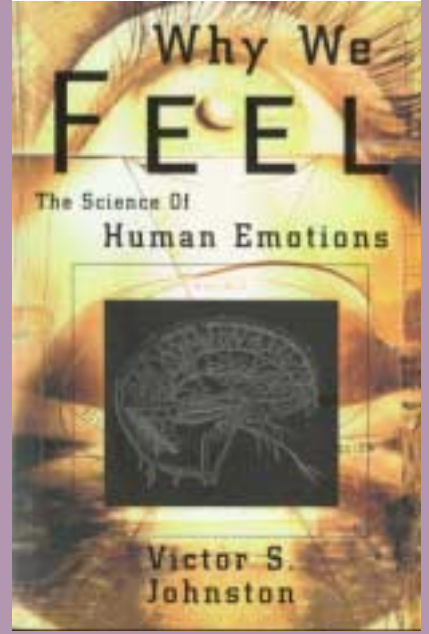
David'i ilk gördüğümde bir psikiyatristin odasında küçük tahta bir sandalyede tedirgin bir şekilde oturuyordu. Ben henüz psikolojiden mezun olmamıştım ve yaz tatillerimi ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde temizlik yaparak geçiriyordum. Elime ilk kez gerçek bir görüşmeyi izleme fırsatı geçiyordu. On dört yaşındaki çocuğun saç başı darmadağındı, keyifsiz görünüyordu; gözlerini, onu dikkatle dinleyen psikiyatristin işini bilir gözlerinden ayıran büyük tahta masanın seviyesine hiç kaldırmadı. Doktor "Peki canavarlar şu anda nerede?" diye sordu. Kızıl saçlı küçük çocuk cevap vermedi, belli ki düşüncelere dalıp gitmişti. Sonra birden, sanki bir rüyadan uyanmış gibi, ayağa kalktı, arkasına döndü ve kapı tarafında bir yeri işaret etti. "Ordalar!" dedi, parmağıyla o güne kadar kimsenin fark etmediğinden emin olduğum küçük siyah bir noktayı gösteriyordu. "Sizin gitmenizi bekliyorlar."

Görüşme bittikten sonra psikiyatrist önündeki formları doldururken sabırla oturup bekledim. Elime geçen ilk fırsatta sordum, "Ne düşünüyorsunuz?" Cevabı beni tedirgin etti. "Şizofreni." dedi kendinden emin. "Başlangıç aşamasında. Ama yine de bugün hastaneye yatıracağız." "Ne olacak peki ona?" diye sordum, üzüntü tüm bedenime dalga dalga yayıldı. "Büyük bir ihtimalle hayatının geri kalanını burada geçirecek." dedi önündeki kâğıttaki küçük kutuları işaretlemeyi sürdürürken. "Gerçeklikle bağlantısı kopuk!" diye devam etti; sanki böyle dediğinde her şeyi açıkça anlayabilecekmişim gibi. Ama anlayamadım. David'in kafasının içinde neler olup bittiğini merak ettim. Farklı bir gerçekliği yaşamak nasıl bir şeydi?

Hiç kuşkusuz David dünyayla ilişkisini sizin veya benim doğal kabul ettiğimiz bir şekilde sürdürmekte güçlük çekiyordu. David'in gerçekliği gizlenip bekleyen canavarlardı. Onların var olduğuna benim var olmadıklarına inandığım kadar inanıyordu. Bir an için psikiyatrist de ca-

navarları görebilse ve kendi gerçekliğinde yalnız kalan ben olsam nasıl olurdu diye düşündüm; düşüncesi bile korkunçtu. David'in durumunu bir an için kavramıştım, korkusunu hissedebiliyordum. Hasta olduğuna şüphe yoktu -aklını kaybettiğini söyleyenler de çıkacaktır ya- ama sorun kendini gerçeklikle bağlantının kopması şeklinde gösteriyordu. Dünyayı bizim gibi göremiyor, dünyayla bizim gibi bir ilişki kuramıyordu. Zihinle gerçeklik arasındaki ince bağlar ve onların nasıl kuruldukları veya ne kadar kolay kopabildikleri üzerine bir içgörü geliştirmemden yıllar önceydi. Zihinsel açıdan "sağlıklı" olanlarımızın bile zihinlerindeki fiziksel dünya görüntüsünün çarpık olduğunu ve insanı insan yapan şeylerin özünü yani duygularımızı anlamamızı engelleyen de bu yanlış algılama olduğunu fark etmeye başlamıştım. Aslında David'den bazılarımızın olduğumuzu düşünmek istediği kadar farklı değiliz.

Çoğumuz "dışarıda" duyularımızla algılayabildiğimiz gerçek bir dünya olduğunu düşünürüz; görebildiğimiz, işitebildiğimiz, dokunabildiğimiz, koklayabildiğimiz, tadını alabildiğimiz. Dahası zihnimizdeki, dünyaya ilişkin görüntünün büyük oranda o gerçekliğin eksiksiz bir yansıması olduğuna inanırız. Tatlı, kırmızı bir elmanın kırmızı görünmesinin nedeni elmanın gerçekten de kırmızı olmasıdır ve tatlılık da elmanın içindeki şekerli maddelerin için özelliğidir diye düşünürüz. Tabii bazen duyularımızın yanılabilirdiğini de biliriz. Göz yanılsaması yabancı olduğumuz bir şey değildir. Örneğin kırmızı bir elmaya birkaç dakika boyunca hiç gözümüzü ayırmadan bakıp sonra bakışlarımızı hızla beyaz bir duvara çevirirsek, duvarda yeşil bir elma varmış gibi görürüz. Zihnimizdeki bu görüntü açıkça bir göz yanılsamasıdır çünkü elma gerçekte orada değildir ve o renk de değildir. Elmaya uzun süre bakmamız retina küçük bir alanındaki görsel alıcılardaki "kırmızı" pigmenti "yormuştur". Rengi öyle görmemizin nedeni bu alıcı-

Why We Feel? The Science of Human Emotions
Victor S. Johnston
Perseus Books, 1999, 210 sayfa.

lardan gelen bilginin azalmasıdır. Fiziksel dünyada kırmızı bir elma varsa ve bizim de zihnimizde bir kırmızı elma görüntüsü varsa, gerçekliği kesinlikle doğru algıladığımızı düşünürüz. Ama eğer bir şekilde zihnimizdeki görüntü fiziksel dünyadakiyle tutmuyorsa, o zaman tıpkı David gibi halüsinasyon görüyoruzdur. Fiziksel dünyayla zihinsel dünya arasındaki ilişkiye dair bu sağduyulu yaklaşım son derece dolaysız ve akla yakın gibi görünüyor; ancak bilişsel bilimlerle uğraşan bilim adamlarının çoğunun bakış açısını yansıtmıyor.

Bilişsel bilimler insanların bilgiyi nasıl edindiklerini, işlediklerini, muhafaza ettiklerini ve eyleme geçmek veya daha fazla bilgiye ulaşmak için bir dayanak noktası olarak nasıl kullandıklarını araştırır. Bu soruları cevaplamaya çalışırken iki ana strateji kullanırlar. Birincisinde bilişsel süreçlerin (örneğin karar alma) bilgisayar modellerini oluşturur ve modeli insanların benzer koşullar altındaki davranışlarına bakarak değiştirirler. Bu yaklaşım gerçek beyinlerden çok bilgisayarlara dayanır. İkinci strateji gerçek beyinlerdeki elektriksel ve kimyasal uyarımların etkilerini, beyindeki bir hasarın sonuçlarını ve değişik bilgi işleme görevlerini yerine getiren kişilerden alınan verileri inceler.